

Магістр 2 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Визначено поняття бюджету і бюджетування, характерні риси та сутність процесу бюджетування, його роль і місце в управлінні підприємством у сучасних умовах. Розкрито переваги та доцільність використання бюджетування в системі управління діяльністю підприємств.

Аннотация. Определено понятие бюджета и бюджетирования, характерные черты и сущность процесса бюджетирования, его роль и место в управлении предприятием в современных условиях. Раскрыты преимущества и целесообразность использования бюджетирования в системе управления деятельностью предприятий.

Annotation. The concept of budget and budgeting, as well as their characteristic features were identified. The essence of the budgeting process, its role and place in the management of an enterprise under modern conditions were considered. Advantages and usefulness of budgeting in the management activities of enterprises were disclosed.

Ключові слова: бюджет, план, бюджетування, підприємство, бюджетний план.

У сучасних умовах ринкової економіки, якій притаманні самостійність суб'єктів господарювання та власна відповідальність підприємств за результати фінансово-господарської діяльності, виникає потреба у постійному контролі, аналізі, коригуванні й прогнозуванні змін фінансового стану, а також оцінці фінансових можливостей підприємства на майбутнє. Одним з ефективних напрямів удосконалення системи управління господарською діяльністю вітчизняних підприємств є використання бюджетування, яке позитивно зарекомендувало себе в країнах із розвинутою ринковою економікою. Бюджетування в діяльності підприємств особливо набуває гострої актуальності зараз, в часи фінансової кризи в Україні.

Дослідженням теорії та практики бюджетування займалось чимало економістів. Вагомий внесок у цьому питанні зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Білик М. Д., Бутинець Ф. Ф., Валуєв Б. І., Зятковський І. В., Герасимович А. М., Голов С. Ф., І. Немировський, Дж. Фостер, Хорнгрен І. Т., Стоянова О. С., Бланк І. А. та ін. Незважаючи на те, що багато аспектів бюджетування достатньо широко представлені у науковій літературі, все ж не всі особливості та проблеми цього процесу достатньо висвітлені та з'ясовані.

Метою статті є висвітлення та узагальнення сучасних теоретичних підходів до бюджетування та його складових елементів як базових засад для використання бюджетування в управлінні підприємством. Об'єктом дослідження є господарська діяльність підприємства, а предметом – теоретичні аспекти процесу бюджетування такої діяльності.

У результаті поєднання функцій планування та контролю виникло бюджетування, що оптимізує процес прийняття управлінських рішень та дає можливість оцінювати наслідки цих рішень.

Поняття "бюджет" та "бюджетування", як свідчать літературні джерела та проведені дослідження, не мають однозначності та єдності підходів у трактуванні цієї категорії серед вітчизняних та зарубіжних авторів та науковців. Наприклад, Ідельменов С. В. вважає, що поняття "план" і "бюджет" є за сутністю досить близькими. У нашій країні найчастіше використовується поняття "план", а в англійській мові – поняття "бюджет", а вся процедура планування називається бюджетуванням. Хорнгрен І. Т. та Дж. Фостер [1] розглядають бюджет не як синонім поняття "план", а як кількісне вираження плану.

Таку ж позицію займає і Стоянова О. С., яка трактує бюджет як "кількісне втілення плану, що характеризує доходи і видатки на певний період, і капітал, який необхідно залучити для досягнення заданих планом цілей". Бланк І. А. визначає бюджет як оперативний фінансовий план короткострокового періоду, що зазвичай розробляється у рамках одного року та відображає витрачання та надходження фінансових коштів у процесі здійснення конкретних видів господарської діяльності. На думку автора, доцільно погодитися з підходом Бланка І. А., оскільки його визначення найбільш точно відображає сутність цього поняття [2].

Бюджетування є комплексною системою заходів й охоплює основні сторони діяльності підприємства, а саме: виробництво, збут, фінанси, та координує їх. Причому, приймаючи управлінські рішення, на всіх рівнях менеджменту акцент ставиться на фінансовій стороні, що й надає можливості досягти таких цілей, як оптимізація витрат, максимізація прибутку, збалансованість залучених фінансових ресурсів з напрямками їх використання як у обсягах, так і в часі, а отже, сприяє в цілому поліпшенню фінансового стану підприємства [3].

Поняття "бюджетування", якщо дослідити визначення різних авторів, трактується неоднозначно, а тому є доцільним розглянути існуючі точки зору та зняти дискусійні аспекти поняття (таблиця).

Таблиця

Характеристика поняття "бюджетування"

Автори	Трактування поняття "бюджетування"
Кармінський А. М.	Бюджетування – це складання бюджету в межах формального процесу планування
Сергєєв І. В., Шипіцин А. В.	Короткострокове планування витрат підрозділів
Квасницька Р. С., Джерелейко С. О.	Процес розробки, виконання, контролю та аналізу фінансового плану, який охоплює всі сторони діяльності господарської структури, що дозволяє зіставити витрати й отримані результати на наступний період
Дж. Шим та Дж. Сідел	Бюджетування – це процес колективний, який дає змогу погодити діяльність підрозділів усередині компанії і підпорядкувати її загальній стратегічній меті
Чепуренко Н. Г.	Бюджетування – це стандартизований процес, що базується як на самостійно розроблених підприємством, так і на загальновизначених вимогах і процедурах
Білобловський С. В.	Технологія фінансового планування, обліку, контролю доходів і витрат, одержуваних від бізнесу на всіх рівнях керування, що дає змогу аналізувати прогнозовані й отримані фінансові показники
Крайник О. П.	Процес планування майбутньої діяльності його результатів системою бюджетів
Мельник О. Г.	Бюджетування повинно розглядатися як управлінська технологія, що передбачає формування бюджетів для обраних об'єктів та їх використання з метою забезпечення оптимальної структури та співвідношення доходів та витрат, надходжень та видатків, активів та пасивів підприємства чи його ланок для досягнення встановлених цілей з урахуванням впливу середовища функціонування

Таким чином, у сучасній фінансовій теорії та практиці роль та місце бюджетування можна розглядати у двох аспектах. У вузькому значенні це поняття уособлює підсистему управлінського обліку, яка має цільове скерування, а завдяки цьому відповідні завдання та функції, а також складові елементи: об'єкти, методи та організаційні форми. У більш широкому розумінні бюджетування – це інформаційна система управління фінансово-грошовими потоками всередині підприємства на базі функціонування центрів відповідальності.

Отже, за результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що бюджетування – це процес складання бюджетів, на основі яких відбувається управління бізнесом на всіх рівнях компанії, що забезпечує досягнення її стратегічних цілей через ефективне функціонування всіх структурних підрозділів на основі збалансованих фінансових показників.

У бюджеті узагальнюються у грошовому вираженні всі планові показники роботи підприємства, визначаються обсяги, напрями використання грошових коштів, відображаються економічні відносини підприємства з його працівниками, з іншими підприємствами, банками, державою.

За економічним змістом у бюджеті відображаються результати господарської діяльності підприємства впродовж певного періоду, джерела і обсяги формування та напрями використання фінансових ресурсів, у тому числі для внутрішньогосподарських потреб. В умовах ринку бюджетування стає основою планування як важлива функція управління.

Бюджетування невід'ємно пов'язане з інформаційним забезпеченням управління господарською діяльністю підприємства. Водночас інструменти управління повинні бути узгоджені з особливостями і засадами бюджетування. Це стає базисом побудови оперативних і стратегічних планів щодо господарювання підприємства та їхньої реалізації.

Майбутні дослідження автора передбачається спрямувати на розробку засад бюджетування як джерела підвищення ефективності діяльності підприємства, а також розбудову проблеми інтегрування бюджетування до практичної діяльності українських компаній.

Наук. керівн. Курган Н. В.

Література: 1. Хорнгрен Ч. Т. Бухгалтерский учет: управленческий аспект / Ч. Т. Хорнгрен, Дж. Фостер. – М. : Финансы и статистика, 2003. 2. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент / І. А. Бланк. – К. : Ніка-центр, 2004. – 655 с. 3. Бюджетирование: теория и практика : учеб. пособ. / Л. С. Шаховская, В. В. Хохлов, О. Г. Кулакова. – М. : КНОРУС, 2009. – 400 с. 4. Кармінський А. М. Упровадження бюджетування на вітчизняних підприємствах / А. М. Кармінський // Фінанси України. – 2008. – № 4. – С. 45–50. 5. Онищенко С. В. Принципи та основні критерії побудови ефективної системи бюджетування на підприємстві / С. В. Онищенко // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 156. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2006. – С. 120–126. 6. Швайка Л. А. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / Л. А. Швайка. – 4-те вид., стереот. – Львів : "Новий Світ – 2000", 2007. – С. 268.